

ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

ΥΠΟ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ Ι. ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΧΑΛΚΗΣ

Ι. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ συμβολὴ αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκουμενικῇ κινήσει πρὸς τῆς ἰδρύσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις¹ ἀναμφιβόλως συνιστᾷ μίαν ἀπὸ τὰς πλέον λαμπρὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ τὸν αἰῶνά μας. Εἶναι ἀξία λόγου ἡ γενομένη στροφὴ πρὸς κατανόησιν τῶν αἰτίων τοῦ χάσματος

1. Πρ. Ἀδάμ, Συνεργασία καὶ Ἐνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν, Ὁρθοδοξία IB' (1937) 344-8, 363-8. Ἀμ. Ἀλιβιζάτου, Ἡ τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλλ. Ἐκκλησίας συνέχεια μετὰ τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, Ἀλεξάνδρεια, 1934. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, Ἀθῆναι, 1955, καὶ ἄλλαι μελέται. Ν. Ἀμβράζη, Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν σχέσει πρὸς ὅλας τὰς ἄλλας Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας ἐξεταζομένη, Ἀθῆναι, 1902. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, τ. Β', Ἀθῆναι, 1903. Β. Ἀναγνωστοπούλου, Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις, «Ὁρθοδοξία» ΚΘ' (1954) 204-11. Χρ. Ἀνδρούτσου, Αἱ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν βάσεις κατὰ τὰ ἀρτιφανῆ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Γράμματα, «Ἐκκλ. Ἀλήθεια» 25 (1905) 154 ἐξ. Περὶ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ἀν. ἐκ τῆς «Ἐκκλ. Ἀληθείας», Πόλις, 1903. Β. Ἀντωνιάδου, Σκέψεις περὶ Θεολογικῶν τιμῶν ζητημάτων ἐξ ἀφορμῆς τῶν περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἀποπειρῶν, «Ὁρθοδοξία» Α' (1926-27) 151 ἐξ. Ν. Δαμαλά, Ἡ Ὁρθόδοξος Πίστις... καὶ ἡ μόνη δυνατὴ βᾶσις τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν Ἐνώσεως, Ἀθῆναι, 1877. Ἡλιουπόλεως Γενναδίου, Ἐνωσις ἢ Προσέγγισις τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ, Πόλις, 1920 (Γαλλιστί). Τὸ Διορθόδοξον καὶ Διαχριστιανικὸν ἔργον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, (Διάλεξις δοθεῖσα Γαλλ. ἐν Παρισίοις), καὶ ἄ. μ. Οὐανιέρων Γερμανοῦ, Ἐπιδόσεις αὐτοῦ πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἄ. μ. ἐν τῇ «Ὁρθοδοξίᾳ» καὶ ἄλλαχοῦ. Β. Ἰωαννίδου, Μετάφρασις καὶ Πρόλογος ἐν Ρ. ΝΤ. Χύσλοπ, Ἴνα ὄμην ὁμοῦ μάρτυρες Του καὶ κήρυκες, Ἀθῆναι, 1954 καὶ ἄ. μ. Ἰ. Καλογήρου, Ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ σύγχρονος Οἰκουμενικὴ Κίνησις, Θεσσαλονίκη, 1951. Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ τὸ «Οἰκουμενικόν» Συνέδριον τοῦ Ἐβανστων καὶ τὸ κατ' αὐτὸ ἔργον τῶν Ὁρθοδόξων, Θεσσαλονίκη, 1954, καὶ ἄ. μ. Ἰ. Καρμίρη, Ὁρθοδοξία καὶ Προτεσταντισμός, τ. Α', Ἀθῆναι, 1937. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὰς ἑτεροδόξους Ἐκκλησίας καὶ τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐκκλησιῶν, Ἀθῆναι, 1949. Τοῦ αὐτοῦ, Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, 2 τόμοι, Ἀθῆναι, 1952-53. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ διαίρεσις τῆς Χριστιανοσύνης καὶ δυνατὸς ἐπανενώσεως αὐτῆς, «Ὁρθοδοξία» ΚΘ' (1954) 453-74 καὶ ἀν. καὶ ἄ. μ. Ἀθηναγόρου

ἀφ' ἐνὸς τοῦ χωρίζοντος τὰς Ἐκκλησίας, μετὰ τῶν παρομαρτούντων αὐτῶ δεινῶν, καὶ τῆς ἀνάγκης ἀφ' ἑτέρου πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ, πρὸς ἀλληλοκατανόησιν, συνεργασίαν καὶ μελλοντικὴν ἔνωσιν¹. Ἦδη, μετὰ παρέλευ-

Κοινωνία, (νῦν Ἐπισκόπου Ἐλαίας), Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐκκλησιῶν ἐξ ἀπόψεως Ὁρθοδόξου, Νέα Ὑόρκη, 1949. *Γερ. Κοινὸν*, Ἡ θέσις τῆς Καθολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῇ «Κοινωνίᾳ τῶν Ἐκκλησιῶν», «Θεολογία» Κ' (1949) 301 ἐξ. καὶ ἀν. *Τοῦ αὐτοῦ*, Ἡ θέσις τῆς Καθολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῇ «Κοινωνίᾳ τῶν Ἐκκλησιῶν», «Θεολογία» ΚΓ' (1952) 424 ἐξ. καὶ ἀν. καὶ ἄ.μ. Σ. *Λώλη*, Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις, Ἀθήναι, 1952. *Δ. Μπαλάνου*, Ἀνακοινώσεις καὶ ὁμιλίαι ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Λωζάννης, Ἀθήναι 1927. Ἡ ἀνάγκη τῆς συνεργασίας τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀνάτυπον ἐκ Πρακτ. Ἀκαδημίας, Ἀθήναι 1932. Die griechische Kirche und ihr Verhältnis zu den anderen, ἀνάτυπον ἐκ Zeitschrift für system. Theologie 1938. *Π. Μπαρτσιώτου*, Ἐκθεσις πρὸς τὴν Ἱ. Σύνοδον περὶ τῶν συνεδρίων Ὁξφόρδης καὶ Ἐδιμβούργου, «Ἐκκλησία» 1938 ἀριθμ. φύλλου 10 ἐξ. *Τοῦ αὐτοῦ*, Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐκκλησιῶν, «Ἐκκλησία» 1947 ἀριθ. 33-4. Μετεφράσθη καὶ εἰς τὸ Βελγ. περιοδικὸν Irénikon. *Τοῦ αὐτοῦ*, Ὑπόμνημα πρὸς τὴν Ἱ. Σύνοδον περὶ τῆς Οἰκουμενικῆς κινήσεως, Περιοδ. «Ἐνορία» 1949 ἀριθ. 71 ἐξ. καὶ 76 ἐξ. *Τοῦ αὐτοῦ*, Βατικανὸν καὶ Οἰκουμενικὴ κίνησις, «Ἐκκλησία» 1950, ἀριθ. 18. *Τοῦ αὐτοῦ*, Περὶ τὸ Συνέδριον τῆς Λούνδης. «Ἐνορία» 1952, ἀριθ. 143. *Τοῦ αὐτοῦ*, Οἰκουμενικὴ κίνησις καὶ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, «Ἐκκλησία», 1952, ἀριθ. 13. Σ. *Ρώση*, Περὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν Θρησκευτῶν καὶ Ἐκκλησιῶν, Ἀθήναι, 1868. *Χαλκηδόνος Ἀγαθαγγέλου*, Περὶ θρησκευτικῆς συνεργασίας ἀπασῶν τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, Πόλις, 1928.

Περιοδικά: Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, Νέος Ποιμὴν, Ὁρθοδοξία, Ἀπόστολος Ἀνδρέας, Ἐκκλ. Φάρος, Πάντανος, Νέα Σιών, Θεολογία, Ἐκκλησία, Γρηγόριος Παλαμάς, Ὁρθόδοξος Παρατηρητὴς κ. ἄ.

G. K. A. Bell, The Kingship of Christ, Penguin Books, 1954. Fr. S. Boulgakou, several works, G. Florovsky, S. W., R. Rouse - St. Ch. Neill, A History of the Ecumenical Movement (1517-1948), London, SPCK, 1954. Can. Gustave Thils, Histoire doctrinale du Mouvement Oecuménique, Louvain, éd. Warny, 1955. St. Zankow, Die Orthodoxe Kirche des Ostens in ökumenischer Sicht, Zürich, Swingli-Verlag, 1946. L. Zander, Vision and Action: The Problems of Ecumenism, London, Goilancz, 1952. N. Zernov, The Reintegration of the Church, London, SCM Press, 1952.

Periodicals: Christendom, The Ecumenical Press Service, The Ecumenical Review, Irénikon, The Greek Orthodox Theological Review, St. Vladimir's Seminary Quarterly.

Ἴδὲ καὶ τὰ ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι παρατιθέμενα ἔργα.

1. «Ὅπερ ὀνομάζομεν σήμερον «ἐνωτικὴν προσπάθειαν» τῶν Ἐκκλησιῶν, ἢ ἐπὶ τὸ συστηματικώτερον «Οἰκουμενικὴν Κίνησιν», δὲν εἶναι μήπως ἢ ἐξ ἀντιθέτου ὁμολογία τῆς ἐν γὰρ τῷ παρόντι διωρέσεως ἡμῶν καὶ ὡς Χριστιανῶν, παρὰ τὴν θεοθέν ἐντολήν, ὅπως τηρήσωμεν ἀμέριστον ἐν ἡμῖν τὸν Χριστόν;» Ἡ Α. Θ. Π. ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης κ. κ. Ἀθηναγόρας, εἰς τὸ Πατριαρχικὸν Μήνυμα ἐπὶ τοῖς Χριστογέννοις, «Ὁρθοδοξία» ΚΘ' (1954) 495. Ἴδὲ καὶ Ἱ. Καλογήρου, Ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ σύγχρονος Οἰκουμενικὴ Κίνησις, σ. 7-8. Ἱ. Καρμίου, Ὁρθοδοξία καὶ Προτεσταντισμός, I, 379.

σιν ἀρκετῶν δεκάδων ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ὡς ἄνω Κινήσεως, ἡ ἀναδρομὴ πρὸς τὸ παρελθόν, πρὸς τὴν μελέτην δηλ. τῶν πρώτων ἀρχῶν, τῆς διαμορφώσεως, τῆς ἀναπτύξεως, τῶν ἐπιτευγμάτων καὶ τῶν σφαλμάτων αὐτῆς, διαφωτίζει τὴν σελίδα ταύτην τῶν Ἐκκλησιαστικῶν σχέσεων καὶ μᾶς δίδει τὰς βάσεις διὰ τὴν μελλοντικὴν στάσιν ἡμῶν.

Αἱ Προτεσταντικαὶ Ἐκκλησίαι, Ὁμολογίαι καὶ Ὁμάδες, περισσότερον πασῶν τῶν ἄλλων, λόγῳ τῆς μεγάλης διασπάσεως αὐτῶν, τῆς συγκρούσεως εἰς τὰ κέντρα καὶ ἐδάφη τῆς Ἱεραποστολῆς κ. ἄ. αἰτίων ἡσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην διὰ μίαν στενὴν συνεργασίαν εἰς πολλοὺς τομεῖς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς: εἰς τὸν τομέα τῶν ἐκδόσεων τῆς Βίβλου καὶ ἄλλων θρησκευτικῶν βιβλίων, εἰς τὸν τομέα τῶν Κατηχητικῶν καὶ θρησκευτικῶν μαθημάτων, εἰς τὴν Ἱεραποστολικὴν δρασίαν, εἰς τὸν τομέα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐνώσεως, κατ' ἀρχὰς ἐπὶ ὁμολογιακοῦ ἐδάφους καὶ ἐπὶ εὐρύτερων κατόπιν βάσεων, εἰς τὰς Ὁργανώσεις Νεολαίας καὶ ἀργότερον εἰς τὰς γνωστὰς τρεῖς Κινήσεις, τὸν Παγκόσμιον Σύνδεσμον Διεθνοῦς Φιλίας διὰ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὰς Ὁργανώσεις Ζωῆς καὶ Ἐργασίας καὶ Πίστεως καὶ Τάξεως.

Καὶ ἡ Ὁρθοδοξία¹ δὲν ἔμεινεν ἀμέτοχος τοῦ πόθου τούτου διὰ τὴν συνεργασίαν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν.

Αἱ πρὸς ἀλλήλας σχέσεις τῶν Ὁρθοδόξων Ἀυτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἀποτελοῦν ἐν κεφάλαιον ἄξιον μελέτης διὰ τὸν Ὁρθόδοξον Θεολόγον. Παρὰ τὰς ἐξωτερικὰς ἀντιξοότητας καὶ τὴν τραχύτητα τῶν καιρῶν καὶ τῶν περιστάσεων δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας ἐφύλαξεν ἀνόθευτον τὴν ἐνότητα αὐτῆς ἐν τῇ πίστει καὶ τοῖς μυστηρίοις διὰ τῆς κοινῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν σπουδαιοτέρων προβλημάτων. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν δὲ ἡμῶν καταβάλλονται προσπάθειαι διὰ τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω προαγωγὴν τῆς συνεργασίας ταύτης ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων.

Ἄλλὰ καὶ αἱ σχέσεις ἡμῶν πρὸς τὰς ἑτεροδόξους Ἐκκλησίας, τὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ μὴ ἐν κοινωσίᾳ μεθ' ἡμῶν εὐρισκομένας ἀρχαίας τοιαύτας, τὰς Ἐκκλησίας τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν, τῶν Ἀγγλικανῶν, τῶν Παλαιοκαθολικῶν καὶ τοὺς Προτεστάντας ἔχουσιν διέλθει ἀρκετὰ στάδια. Αἱ σχέσεις μεθ' ὀρισμένων ἐξ αὐτῶν εἶναι δυνατόν νὰ κληθοῦν φιλικαί, καὶ περισσότερον ἀκόμη τούτου.

Ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἡ Πρωτόθρονος τῶν κατὰ Ἀνατολὰς Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς ἀρμοδιότητος αὐτῆς,

1. Ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία δὲν μετέχει ἐπισήμως τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως. Ὁ Πάπας δι' ἰδιαιτέρων Ἐγκυκλίων καθόρισε τὴν ἐπίσημον στάσιν τῆς Ἀυτικῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι τῆς Κινήσεως ταύτης. Μόνον εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Δουνδ ἀπεστάλησαν Παρατηρηταί. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ Ἐκκλησία αὕτη μέσῳ ὀρισμένων κύκλων καὶ ἐκδόσεων παρακολουθεῖ τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν. Ἴδὲ καὶ σχετικὰ ἐν R. Rouse, ἐνθ' ἄν. σ. 677-93.

ἀείποιε εἰργάσθη διὰ τὴν διαφύλαξιν τοῦ συνδέσμου τῆς ἐνότητος μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Οὐδόλως δὲ παρείδε καὶ τὰς ἑτεροδόξους Ἐκκλησίας, μετὰ τῶν ὁποίων ἦλθε καὶ ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν εἴτε διὰ διμερῶν καὶ ἄλλων συσχέσεων εἴτε καὶ ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει. Ἡ θέσις αὐτῆς μάλιστα εἰς τὴν τελευταίαν Κίνησιν ὑπῆρξεν ἀξιόλογος ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων.

Εἰς τὴν Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν Ἐγκύκλιον τοῦ 1902¹, τὴν ἀποσταλείσαν «Τοῖς μακαριωτάτοις καὶ ἀγιωτάτοις Πατριάρχαις Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων καὶ ταῖς ἀγιωτάταις ἐν Χριστῷ ἀδελφαῖς αὐτοκεφάλαις Ἐκκλησίαις ταῖς ἐν Κύπρῳ, Ρωσίᾳ, Ἑλλάδι, Ρουμανίᾳ, Σερβίᾳ καὶ Μαυροβουνίῳ», μ. ἀ. θίγεται τὸ ζήτημα «περὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι σχέσεων ἡμῶν μετὰ τῶν δύο μεγάλων τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀναδενδράδων, τῆς δυτικῆς δηλονοῦν καὶ τῆς τῶν διαμαρτυρουμένων» καὶ τῆς ποθητῆς μετ' αὐτῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Παλαιοκαθολικῶν, ἐν τῷ παρόντι καὶ τῷ μέλλοντι ἐνώσεως. Γίνεται ἀποδεκτὴ ἡ δυσκολία τοῦ ἐγχειρήματος, ἀλλὰ προτείνεται, «ἄρα σκεπτέον καὶ φροντιστέον, κατὰ τὸ ἐνόν, πῶς ἂν εἴη δυνατόν προλαῖναι τὴν πρὸς τοιοῦτο τέρμα ἄγουσαν ἀνώμαλον, τό γε νῦν, ὁδόν, ἐξευρεῖν τε σημεῖα συναντήσεως καὶ ἐπαφῆς, ἢ καὶ ἀμοιβαίων θεμιτῶν παροράσεων, μέχρι τῆς διὰ τοῦ χρόνου τοῦ ὅλου ἔργου τελειώσεως, δι' ἧς πληρωθῆσεται πρὸς κοινὴν εὐφροσύνην καὶ ὠφέλειαν ἢ περὶ μιᾶς ποίμνης καὶ ἑνὸς ποιμένος ρῆσις τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Καθὼς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἀπαντήσεών των, αἱ ἐπὶ μέρος Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι εὐνοϊκῶς ἐδέχθησαν τὴν ὡς ἄνω πρότασιν. Ἐκτὸς τῆς μελέτης τῶν σχέσεων πρὸς τὰς προαναφερθείσας Ἐκκλησίας προέτειναν καὶ ἔρευναν τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν, τῆς ἐνώσεως ἐπιζητουμένης καὶ μετὰ ταύτης. Εἰς δὲ τὴν ἀνταπάντησιν τῆς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας περιλαμβάνεται καὶ ἡ στροφή πρὸς τὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ μὴ μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου ἐν κοινωνίᾳ διατελούσας ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

1. Ἡ σημασία τῆς Ἐγκυκλίου ταύτης δὲν πρέπει νὰ παραβλέπεται. Ἀπὸ Ὁρθοδόξου σκοπιᾶς εἶναι τὸ πρῶτον ἐπίσημον κείμενον ἐπὶ τῶν σχέσεων τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἐκκλησίας ΚΠόλεως καὶ τῶν ἄλλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν κατὰ τὸν Κ' αἰῶνα. Καὶ ὁ γράφων θὰ ἐπεθύμει μετὰ τοῦ κ. Π. Μπρατσιώτου νὰ περιελάβαντο ἢ Ἐγκύκλιος ὁμοῦ μετὰ ἢ ἄνευ τῶν Ἀπαντήσεων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ μετὰ τῆς Ἀνταπάντησεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς «Τὰ Δογματικά καὶ Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας» τοῦ κ. Ἰω. Καρμίρη, «χωρὶς ἢ παράλειψις αὕτη νὰ μειοῖ τὸ παράπαν τὴν μεγάλην ἀξίαν τῆς συλλογῆς ταύτης». (Ἰδὲ Κριτικῶν καὶ Βιβλιογραφικῶν Δελτίων ΚΑ' (1953) 463 «Θεολογίας»). Ὁ ἀείμνηστος καθηγητῆς Χρ. Ἀνδροῦτσος παρουσίασε μίαν διαφωτιστικὴν ἀνάλυσιν τῶν Γραμμάτων τούτων εἰς τὴν μελέτην αὐτοῦ «Αἱ τῆς Ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν βάσεις κατὰ τὰ ἀρτιφανῆ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Γράμματα, «Ἐκκλησια. Ἀλήθεια» 25 (1905) 154 ἔξ.

Αυτόδηλον δὲ ὅτι ὁμοίας συμπαθείας καὶ ἀντιλήψεως ἄξιοι εἶσι καὶ οἱ κατὰ τὴν ἐφ' ἂν ἐγγυτέρῳ ἡμῖν ὄντες χριστιανοὶ εἰς τε τοὺς τύπους καὶ τὰ ἤθη καὶ τὴν καθόλου διδασκαλίαν καὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν καὶ τὴν θεῖαν Λατρείαν.

Δευτέρᾳ εἰς τὴν σειρὰν τῶν Ἐγκυκλίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου περὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως ἔρχεται ἡ κατὰ τὸ 1920 «Ἐγκύκλιος Συνοδικῆ τῆς Ἐκκλησίας ΚΠόλεως πρὸς τὰς ἀπανταχοῦ Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ»¹, ἣτις καὶ ἀποτελεῖ τὸν Καταστατικόν, τρόπον τινά, Χάρτην διὰ τὴν διαχάραξιν τῆς γραμμῆς καὶ διὰ τὴν στάσιν, τὴν ὁποίαν ὄφειλε νὰ τηρήσῃ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει. Ὅσον περισσότερον καθίσταται αἰσθητὴ ἡ παρουσία τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει καὶ γίνεται αὕτη ἀντικείμενον μελέτης, ἐπὶ τοσοῦτον ἀναγνωρίζεται ἡ σημασία τῆς ὑπ' ὄψιν ἡμῶν Ἐγκυκλίου καὶ ἀποδίδεται ὁ δίκαιος ἔπαινος πρὸς τὸ ἀποστεῖλαν ταύτην Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ἐν ταύτῳ ἡ Ἐγκύκλιος τοῦ 1920, ἀκόμη πρὸς τῆς ἐπισήμου ἐμφανίσεως τῶν Κινήσεων «Πίστεως καὶ Τάξεως» καὶ «Ζωῆς καὶ Ἐργασίας», ἔδιδεν εἰς ἀπάσας τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐν σχέδιον, τέλειον κατὰ τὴν θεωρίαν καὶ ἐφαρμοσίμον κατὰ τὴν πράξιν, διὰ τὴν πορείαν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν σχέσεων καὶ τῆς μεταξὺ αὐτῶν συνεργασίας, πολλὰ ἐκ τῶν ἄρθρων τοῦ ὁποίου ἐφηρμοσθήσαν ἀργότερον.

Ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν ἡ Ἐκκλησία ΚΠόλεως προτείνει ὡς ἀναγκαίαν, δυνατὴν καὶ εὐκαιρον τὴν σύμπηξιν μιᾶς προσεγγίσεως, συναφείας καὶ κοινωνίας μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου χρειάζονται δύο τινά: α') ἡ ἄρσις καὶ ἀπομάκρυνσις πάσης ἀμοιβαίας δυσπιστίας καὶ δυσφορίας μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς παγίδευσιν καὶ προσηλυτισμὸν τῶν μελῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, β') ἡ ἀναζωπύρωσις καὶ ἐνίσχυσις τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης. Ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τούτων δύναται νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ἐξῆς σχέδιον:

«Δύναται δὲ ἡ φιλία αὕτη καὶ ἀγαθόφρων πρὸς ἀλλήλους διάθεσις ἐκφραίνεσθαι καὶ τεκμηριουῖσθαι εἰδικώτερον, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, ὡς ἐξῆς: α') διὰ τῆς παραδοχῆς ἐνιαίου ἡμερολογίου πρὸς ταυτοχρονὸν εορτασμὸν τῶν μεγάλων χριστιανικῶν εορτῶν ὑπὸ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, β') διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς ἀδελφικῶν γραμμάτων κατὰ τὰς μεγάλας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐνιαυτοῦ εορτάς, ἐν αἷς εἰθίσται, καὶ ἐν ἄλλαις ἐκτάκτοις περιστάσεσι, γ') διὰ τῆς οἰκειότερας συσχετίσεως τῶν ἐκασταχοῦ εὐρισκομένων ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν, δ') διὰ τῆς ἐπικοινωνίας τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Θεολογικῆς Ἐπιστήμης καὶ διὰ τῆς

1. Ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου, 1920 (Ἑλλ., Ἀγγλ., Γαλλ., Ρωσ.), καὶ παρὰ Ἱ. Καρμίση, ἐνθ' ἀν., II, 957-60.

ἀνταλλαγῆς τῶν ἐν ἑκάστη Ἐκκλησίᾳ ἐκδιδομένων Θεολογικῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῶν περιοδικῶν καὶ συγγραμμάτων, ε') δι' ἀποστολῆς νέων χάριν σπουδῶν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὰς σχολὰς τῆς ἄλλης Ἐκκλησίας, στ') διὰ τῆς συγκροτήσεως παγγροιστιανικῶν συνεδρίων πρὸς ἐξέτασιν ζητημάτων κοινού πάσαις ταῖς Ἐκκλησίαις ἐνδιαφέροντος, ζ') διὰ τῆς ἀπαθιοῦς καὶ ἐπὶ τὸ ἱστορικώτερον ἐξετάσεως τῶν δογματικῶν διαφορῶν ἀπὸ τῆς ἔδρας καὶ ἐν ταῖς συγγραφαῖς, η') διὰ τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ τῶν κρατούντων ἐν ταῖς διαφοραῖς Ἐκκλησίαις ἠθῶν καὶ ἐθίμων, θ') διὰ τῆς παροχῆς ἀμοιβαίως εὐκτηρίων οἴκων καὶ κοιμητηρίων διὰ τὰς κηδεῖας καὶ τὴν ταφὴν τῶν ἐν τῇ ξένῃ ἀποθνησκόντων ὁπαδῶν τῶν ἐτέρων ὁμολογιῶν, ι') διὰ τοῦ διακανονισμοῦ μεταξὺ τῶν διαφορῶν Ὁμολογιῶν τοῦ ζητήματος τῶν μικτῶν γάμων, ια') διὰ τῆς πρόφρονος τέλους ἀμοιβαίας ὑποστηρίξεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν τοῖς ἔργοις τῆς θρησκευτικῆς ἐπιρρώσεως, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τοῖς παραπλησίαις».

Τὸ ἔτος 1920¹ ἐκλαμβάνεται ὑπὸ πολλῶν ὡς τὸ χρονικὸν σημεῖον, ἐξ οὗ ἀρχεται ἡ οὕτω καλουμένη Οἰκουμενικὴ Κίνησις, διότι κατ' αὐτὸ συνεκλήθησαν ἐν Γενεύῃ δύο Προκαταρκτικαὶ Συνελεύσεις, τῶν Διαμαρτυρομένων Ἀντιπροσώπων τῆς Κινήσεως «Ζωῆς καὶ Ἐργασίας» πρῶτον καὶ τῆς Κινήσεως «Πίστεως καὶ Τάξεως» δεύτερον, συμπαρόντων καὶ τῶν Ὁρθόδοξων Ἀντιπροσώπων. Ἐκτοτε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ αἱ ἄλλαι Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι² λαμβάνουν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς διαφορούς ἐκδηλώσεις τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως. Ἀπεσταλμένοι τῶν παρακάθηνται εἰς τὰ δύο Παγκόσμια Συνέδρια «Ζωῆς καὶ Ἐργασίας», τὸ Α' ἐν Στοκχόλμῃ (1925) καὶ τὸ Β' ἐν Ὁξφόρδῃ (1937) καὶ τὰ Παγκόσμια Συνέδρια «Πίστεως καὶ Τάξεως», τὸ Α' ἐν Λωζάννῃ (1927) καὶ τὸ Β' ἐν Ἐδιμβούργῳ (1937). Ἀντιπρόσωποι τῶν διορίζονται ὡς μέλη εἰς τὰς Συνεχιστικὰς κ. ἄ. Ἐπι-

1. Ὁρισμένοι ἐκλαμβάνουν ὡς ἱστορικὴν ἀρχὴν τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως τὸ ἔτος 1910, ὅτε συνεκλήθη τὸ Α' Παγκόσμιον Συνέδριον Ἱεραποστολῆς τοῦ Ἐδιμβούργου. Ἐπίσης εἶναι δυνατόν καὶ τὸ ἔτος 1914, διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Παγκοσμίου Συνδέσμου Διεθνoῦς Φιλίας διὰ τῶν Ἐκκλησιῶν, νὰ ληφθῆ ὡς ἡ χρονικὴ ἀρχὴ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως. Περὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἰδὲ καὶ *Β. Σταυρίδου*, Βιβλιοκρισία τοῦ ἔργου ἐκδ. ὑπὸ R. Rouse, ἐνθ' ἄν. «Ὁρθοδοξία», ΚΘ' (1954) 341 - 2.

2. Ἐξαιρέσειν ἀποτελεῖ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, ἥτις ἐνεκα ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν δὲν ἐξέφερε τὴν γνώμην αὐτῆς ἐπὶ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα ἐπὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, οὔτε καὶ ἦτο δυνατόν νὰ γίνηται λόγος περὶ τῆς συμμετοχῆς ἢ μὴ αὐτῆς ἐνεκα ἀκριβῶς τῶν ἰδίων λόγων ἐν τῇ ρηθείᾳ Κινήσει. Ἀπὸ τοῦ 1948 ὅμως, ἔτους ἰδρύσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ἐξῆς ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἔλαβε στάσιν μὴ συμμετοχῆς ἀπέναντι τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως. Ἰδὲ *Β. Σταυρίδου*, Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας καὶ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐνθα καὶ ἐν μεταφράσει τὰ ἐπίσημα κείμενα. «Ἐκκλησία» ΛΓ' (1956) 160 ἔξ.

τροπίας, εἰς τὰς Συνεδρίας τῶν ὁποίων παρίστανται καὶ ἐκφέρουσι τὰς γνώμας αὐτῶν.

Μέχρι τοῦ 1937 ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις δρᾷ ὑπὸ δύο κυρίως μορφάς: τὴν Ὁργάνωσιν «Ζωῆς καὶ Ἔργασίας» καὶ τὴν Ὁργάνωσιν «Πίστει καὶ Τάξεως». Ἡ μὲν πρώτη, ἀναφερομένη εἰς τὸν τομέα τοῦ Πρακτικοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν συνεργασίαν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν, ἠθικῶν, κοινωνικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, βιομηχανικῶν καὶ τῆς ἰδίας φύσεως ἄλλων προβλημάτων, ἡ δὲ δευτέρα, ἀσχολουμένη μὲ ζήτηματα δογματικά, σκοπὸν εἶχε τὴν ἀνεύρεσιν τῶν κοινῶν σημείων καὶ τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν προετοιμασίαν τοῦ ἐδάφους διὰ τὴν μελλοντικὴν ἔνωσιν αὐτῶν ἐν τῇ πίστει.

Εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῆ ὅτι αἱ Ἀντιπροσωπεῖαι τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, ἐνεφανίσθησαν εἰς τὰ Παγκόσμια Συνέδρια ὡς ἐν ὄλον συμπαγὲς πάντοτε ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ, ἀντιπροσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου¹. Ἡ ἀντιπροσώπευσις γενικῶς εἰς τὰ Συνέδρια ἐκεῖνα δὲν ἐγένετο συμφώνως πρὸς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν περισσότερον πάντων ὁ ὁμολογιακὸς παράγων καὶ χαρακτὴρ αὐτῶν. Ἀπὸ Ὁρθοδόξου πλευρᾶς τὰ Συνέδρια ἐκεῖνα ἔδιδον τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς Ὁρθοδόξους ἀπεσταλμένους ὅπως συναντηθοῦν, ἀνταλλάξουν γνώμας, καθορίσουν σχέδιον κοινῆς πορείας διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐκ τῆς ἐπαφῆς καὶ τῶν σχέσεων μετὰ τῶν ἑτεροδόξων γεννωμένων προβλημάτων καὶ ὅπως ὑποβάλλουν εἰς τὰς οἰκείας Ἐκκλησιαστικὰς αὐτῶν Ἀρχὰς καὶ τὸν Ὁρθόδοξον ἐν γένει Θεολογικὸν κόσμον τὸ αἴτημα διὰ μίαν στενωτέραν ἐπαφὴν καὶ συνεργασίαν ἐν τοῖς δογματικοῖς καὶ πρακτικοῖς προβλήμασι μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν².

1. Εἰς τὸ ἐν Στοκχόλμῃ Α' Παγκόσμιον Συνέδριον «Ζωῆς καὶ Ἔργασίας» (1930 Ἀυγούστου 1925) ἡ Ὁρθόδοξος Ἀντιπροσωπεῖα διετέλεσεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Φωτίου, ὅστις καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ.

2. Ἡ συνεργασία αὕτη ἐξεδηλώθη διὰ τῆς συγκλήσεως Ἐκκλησιαστικῶν Συνεδρίων, ὡς τοῦ ἐν ΚΠόλει Πανορθοδόξου Συνεδρίου (10 Μαΐου - 8 Ἰουνίου 1923), τῆς Προκαταρκτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἁγίων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς συνελθούσης ἐν τῇ ἐν Ἀγίῳ Ἰ. Μεγίστῃ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου (8 - 23 Ἰουνίου 1930), τοῦ Συνεδρίου τῶν Ἀρχηγῶν καὶ Ἀντιπροσώπων τῶν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῶν συνελθόντων ἐν Μόσχῃ (8 - 18 Ἰουλίου 1948), εἴτε καὶ Θεολογικῶν τοιούτων, ὡς τοῦ Πανορθοδόξου Θεολογικοῦ Συνεδρίου τῶν Ἀθηνῶν (29 Νοεμβρίου - 6 Δεκεμβρίου 1936), διὰ τῶν κατὰ τόπους Θεολογικῶν Συσκέψεων περιορισμένου βαθμοῦ, διὰ τῆς ἀνακηρύξεως ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τοῦ Αὐτοκεφάλου τῶν Ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς ἄρσεως τοῦ Βουλγαρικοῦ Σχίσματος, διὰ τῶν προσωπικῶν ἐπισκέψεων εἰς ἄλλας Ἐκκλησίας Πατριαρχῶν, Ἀρχηγῶν τῶν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, Ἱεραρχῶν, ἄλλων Κληρικῶν καὶ Θεολόγων, διὰ τῶν κατὰ τόπους διορθοδόξων καὶ διαχριστιανικῶν ἐορτῶν, διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς ἐπισημῶν Γραμμάτων, Θεολόγων Καθηγητῶν, φοιτητῶν, ἐκδόσεων κ. ἄ.

Ἡ συνεργασία τῶν Ὁρθοδόξων μετὰ τῶν δύο Κινήσεων κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, καθὼς φαίνεται ἐκ τῶν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν εὗρισκόμενων πηγῶν καὶ βοήθημάτων, δὲν ὑπῆρξεν ὁμοιόμορφος¹. Βεβαίως αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἦσαν μέλη, ὅπως καὶ αἱ Προτεσταντικαὶ Ἐκκλησίαι, εἰς

1. Ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ τοῦ 1920 λέγεται «Δύνатаι δὲ ἡ φιλία αὕτη καὶ ἀγαθόφρων πρὸς ἀλλήλους διάθεσις ἐκφαίνεσθαι καὶ τεκμηριοῦσθαι» ἐκτὸς ἄλλων καὶ «στ') διὰ τῆς συγκροτήσεως παγχριστιανικῶν συνεδρίων πρὸς ἐξέτασιν ζητημάτων κοινου πάσαις ταῖς Ἐκκλησίαις ἐνδιαφέροντος, καὶ ζ') διὰ τῆς ἀπαθοῦς καὶ ἐπὶ τὸ ἱστορικώτερον ἐξετάσεως τῶν δογματικῶν διαφορῶν ἀπὸ τῆς ἕδρας καὶ ἐν ταῖς συγγραφαῖς». Εἰς τὸ τέλος δέ, καθὼς καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ θίγεται τὸ ζήτημα «περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς συμπήξεως τοιαύτης τινὸς τοῦλάχιστον τὸ κατ' ἀρχὰς συναφείας καὶ κοινωνίας μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν». Ἡ ἴδρισις τῆς τοιαύτης Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν ἀποβλέπει κατ' ἀρχὰς εἰς σκοποὺς πρακτικῶν καὶ κοινωνικῶν, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ ἀποκλείωνται καὶ οἱ θεωρητικοὶ καὶ δογματικοί. Καὶ ἡ σύγκλησις Παγχριστιανικῶν Συνεδρίων ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὴν συζήτησιν, ὡς ἐξάγεται ἀπὸ τὸ ὅλον νόημα τῆς Ἐγκυκλίου, πρακτικῶν ζητημάτων, χωρὶς βεβαίως νὰ ἀποκλείωνται καὶ τὰ δογματικά. Εἰς δὲ τὴν Δήλωσιν τῶν Ὁρθοδόξων Ἀντιπροσώπων πρὸς τὸ ἐν Λαοζάνῃ Συνέδριον (1927) περὶ «Πίστεως καὶ Διοικήσεως» μεταξὺ ἄλλων λέγονται τὰ ἑξῆς: «Προθύμως δὲ συμμετασχόντες καὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου τούτου τόσον εἰς τὰς κατὰ τὸ πρόγραμμα γενομένας δημοσίας ἀγορεύσεις, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν ἐλευθέραν συζήτησιν εἰς τὰς ἐργασίας τῶν Ἐπιτροπῶν οὐχὶ ἄνευ λύπης παρετηρήσαμεν ὅτι αἱ τεθεῖσαι βάσεις πρὸς διατύπωσιν κοινῶν προτάσεων καὶ ἐπιψηφισιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου ἀποκλίνουσιν ἐν πολλοῖς τῶν ἀρχῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύομεν. Ἐντεῦθεν καὶ θεωροῦμεν ἔργον συνειδήσεως, ὅπως ἀπόσχωμεν τῆς ἐπιψηφίσεως τῶν γενομένων ἐκθέσεων, πλὴν μιᾶς, τῆς πρώτης». Κατόπιν ἐκτίθενται αἱ Ὁρθόδοξοι ἐπὶ τῶν ὑπὸ συζήτησιν θεμάτων ἀπόψεις. «Ὁρθοδοξία» Β' (1927) 310-3. *Ἰω. Καρμίρη*, ἐνθ' ἄν. II, 963-4. Κατὰ τὸν κ. Β. Ἰωαννίδην, κατὰ τὴν ὑπὸ συζήτησιν περίοδον, ἡ Ὁρθόδοξος συμμετοχὴ καὶ συνεργασία ἦτο πλήρης καὶ εἰς τοὺς δύο τομεῖς τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, ἐνθ' ἄν. σ. 3-8. Ἡ Β' Συνέλευσις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Ἐβανστον τῶν Η.Π.Α., «Γρηγόριος ὁ Παλαμάς» ΔΗ' (1955) 440-3. Κατὰ τὸν Ἀρχιμ. Ἀθηναγόραν Κοκκινάκην (νῦν Ἐλαίας) ἡ Ὁρθόδοξος ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει συμμετοχὴ εἶναι *οἰκονομική*, ἡ δὲ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία λαμβάνει ἐνεργὸν μέρος καὶ εἰς τὰς συζητήσεις περὶ τὰ δογματικὰ ζητήματα, ἐνθ' ἄν. σ. 9, 13-4. Ἐνῶ ἄλλοι ἐκ τῶν Ὁρθοδόξων Θεολόγων κατὰ διάφορον τρόπον ἐρμηνεύουν τὴν συμμετοχὴν τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὰς δύο Κινήσεις. Ὁ κ. Ἰ. Καρμίρης γράφει: «Γενικῶς ἐκ τοῦ Διαγγέλματος τούτου — τοῦ 1920 — καὶ τῆς σταθερᾶς πράξεως τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐξάγεται, ὅτι αὕτη προσεχώρησεν εἰς τὴν κίνησιν καὶ προσπάθειαν τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς συνεργασίαν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μόνου τοῦ Πρακτικοῦ Χριστιανισμοῦ, πρὸς κοινὴν ἀντιμετώπισιν τῶν πρακτικῶν ἐκκλησιαστικῶν, θρησκευτικῶν, ἠθικῶν, κοινωνικῶν, ἐκπολιτιστικῶν καὶ λοιπῶν ζητημάτων, ἐνῶ τοῦναντίον προκειμένου περὶ δογματικῶν ζητημάτων ἐδέχθη ἀπλήν ἐπαφήν καὶ συμμετοχὴν ὀρθοδόξων θεολόγων εἰς ἀκαδημαϊκὸν μᾶλλον χαρακτῆρα ἐχούσας συζητήσεις καὶ συνέδρια καὶ ἐπιτροπὰς ἐπιστημονικὰς, πρὸς κοινὴν μετ' ἑτεροδόξων θεολόγων μελέτην καὶ ἔρευναν τῶν δογματικῶν διαφορῶν, τῶν χωρίζουσῶν τὴν Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὰς ἑτεροδόξους τοιαύτας.» (ἐνθ' ἄν. II, 952). Βλέπ. καὶ Ὁρθοδοξία καὶ Προτεσταντισμός, I, 399-400. Ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ

ἀμφοτέρας τὰς Κινήσεις. Εἰς τὴν Ὁργάνωσιν «Ζωῆς καὶ Ἐργασίας» ἡ συνεργασία των, εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι ἦτο πλήρης, ὅτι οἱ Ὁρθόδοξοι Ἀντιπρόσωποι ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἐν τοῖς Συνεδείοις γενομένας συζητήσεις, ἐψήφισον καὶ ἔθετον εἰς ἐφαρμογὴν, ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς δυνατότητος, τὰ ἀποφασιζόμενα. Ἐνῶ εἰς τὸν Ὁργανισμόν «Πίστεως καὶ Τάξεως» ἡ συνεργασία ἐγένετο ὑπὸ ὄρους. Καὶ ἐὰν ἀκόμη οἱ Ὁρθόδοξοι ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς δογματικὰς συζητήσεις, ὡς ὑποστηρίζεται ὑπὸ Ὁρθόδοξων τινῶν συγγραφέων, τελειωτικῶς οὗτοι ἀπέιχον τῆς ἐπισηφίσεως τῶν ἐπισήμων ἐκθέσεων, ὡς ἀντιβαίνουσῶν πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον διδασκαλίαν καὶ ὑπέβαλλον ἰδίαν Δήλωσιν ἐπ' αὐτῶν. Ἡ διαφορὰ ἀντιλήψεως μεταξὺ Ὁρθόδοξων καὶ Προτεσταντῶν ἐνεφανίζετο κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ Συνέδρια «Πίστεως καὶ Τάξεως», ἐνθα ἐθίγοντο προβλήματα Θεολογικά, Χριστολογικά, Σωτηριολογικά, Ἐκκλησιολογικά καὶ Ἀνθρωπολογικά. Εἰς τὰ Συνέδρια ταῦτα ὁ τρόπος τῆς σκέψεως ἦτο δυτικὸς, ἡ ὄρολογία καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα προτεσταντικῆ, ἡ δὲ ἀριθμητικὴ πλειοψηφία τῶν Προτεσταντῶν καταθλιπτικῆ. Ὡς ἐκ τούτου οἱ Ὁρθόδοξοι πάντοτε διετέλουν ἐν ἐπιφυλάξει¹.

Αἱ Δηλώσεις τῶν Ὁρθόδοξων Ἀντιπροσώπων εἰς τὰ Συνέδρια τῆς Λαζάνης καὶ τοῦ Ἐδιμβούργου² διαφωτίζουν κατὰ τρόπον θετικὸν τὴν στάσιν τῶν Ὁρθόδοξων ἀπέναντι τῆς Κινήσεως «Πίστεως καὶ Τάξεως».

Τὴν ἰδίαν στάσιν, δυναμικὴν δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν, σταθερὰν καὶ ἄνευ παρεκκλίσεων, ἠκολούθησε καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει. Διὰ τῶν Ἐγκυκλίων τοῦ 1902—4 καὶ 1920 καθώριζε τὴν ἀκολουθητέαν ὑπὸ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας στάσιν ὡς πρὸς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν. Πρὸς τοῦτο συνέβαλλεν οὐκ ὀλίγον καὶ ἡ θέσις αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ διορθόδοξου καὶ διαχριστιανικοῦ κόσμου, ἡ μορφή τῆς ἀντιπροσωπεύσεώς του, ἡ ἡγεσία τῶν Ὁρθόδοξων Ἀντιπροσώπων ὑπὸ τοῦ

¹ Ἐκκλησία καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὰς ἑτεροδόξους Ἐκκλησίας καὶ τὴν Κοινωνίαν των Ἐκκλησιῶν, σ. 43 ἔξ. Κατὰ τὸν κ. Γερ. Κονιδάρη, ὁ τρόπος συνεργασίας τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει μέχρι τοῦ 1948 εἶχε τὴν μορφήν: α') ἀπλῆς ἐπαφῆς εἰς συνέδρια καὶ συζητήσεις εἰς θεολογικὰς ἐπιτροπὰς, καὶ β') ἀνεπιφυλάκτου συμμετοχῆς εἰς τὰς ὁργανώσεις τοῦ πρακτικοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐνθ' ἂν. «Θεολογία» ΚΔ' (1953) 55 καὶ ἀλλαχοῦ. Καὶ ὁ κ. Β. Ἀναγνωστόπουλος ἐπὶ τῆς ἰδίας γραμμῆς λέγει: «Ἄλλ' ἐνῶ ἡ συμμετοχὴ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας εἰς τὰς ἐργασίας τῆς «περὶ Ζωῆς καὶ Ἐργασίας» ὁργανώσεως ἦτο πλήρης καὶ ἐνεργός, ἡ συμμετοχὴ αὐτῆς εἰς τὰς ἐργασίας τῆς «περὶ Πίστεως καὶ Διοικήσεως» ὁργανώσεως εἶχε τελείως διαφορητικὸν χαρακτῆρα, ἐφ' ὅσον ἡ ὁργάνωσις αὕτη σκοπὸν εἶχε τὴν ἐξέτασιν δογματικῶν ζητημάτων, περὶ ὧν οὐδεὶς ἐγένετο λόγος ἐν τῇ περὶ προσεγγίσεως καὶ συνεργασίας Ἐγκυκλίῳ τοῦ 1920, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχεῖου», ἐνθ' ἂν. σ. 207.

1. H. Rouse, ἐνθ' ἂν. σ. 448, 424 καὶ Βιβλιοκρισία, ἐνθ' ἂν. Α' (1955) 249.

2. Ἱ. Καρμίρη, Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα, II, 963-9.

σοβαροῦ Θεολόγου καὶ μεγάλου Οἰκουμενιστοῦ, ἀειμνήστου Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ, ὁ σεβασμὸς τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Δύσεως πρὸς αὐτὸ καὶ ἄλλοι λόγοι.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀπώλεσεν ἱκανὰ ἐδάφη ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ, περιορισθείσης τῆς θέσεώς του σημαντικῶς ἐντὸς τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, ἀλλ' ἢ μετανάστευσις Ὁρθοδόξων πληθυσμῶν εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως, τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ὠκεανίας καὶ ἡ διοργάνωσις κανονικῶν Ἀρχιεπισκοπῶν, Ἐξαρχιῶν, Μητροπόλεων καὶ Παροικιῶν, ὑπαγομένων εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἀνεπλήρωσαν, τρόπον τινά, τὰ παρουσιασθέντα κενά. Διὰ δὲ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καὶ τῆς ἰδιαίτερας ἐν αὐτῇ θέσεώς του ἀνέλαβε σημαντικὸν ρόλον νὰ διαδραματίσῃ ἐπὶ τῶν παγκοσμίων θεολογικῶν καὶ θρησκευτικῶν ζητημάτων¹.

Εἰς τὰς Ἀντιπροσωπείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐκτὸς τοῦ ἀειμνήστου Θυατείρων Γερμανοῦ, ὅστις παρευρίσκειτο σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ κατὰ τὴν Τριακονταετίαν ἀπὸ τοῦ 1920 μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ (1951) Συνέδρια, συναντῶμεν καὶ τὰ ὀνόματα, μ. ἄ., τοῦ Ἀρχιμ. Μιχαὴλ Κωνσταντινίδου (νῦν Ἀμερικῆς), τοῦ Ἀρχιμ. Ἀθηναγόρου Καββάδα (νῦν Θυατείρων). Ἐνταῦθα θὰ πρέπη νὰ συμπεριλάβωμεν καὶ τοὺς Ρώσους Ὁρθοδόξους Θεολόγους, τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην Εὐλόγιον κατ' ἀρχὰς καὶ τὸν Βλαδίμηρον κατόπιν Ἐξαρχίαν τῶν ἐν Εὐρώπῃ Ρωσικῶν Ὁρθοδόξων Παροικιῶν, τὴν εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον κανονικῶς ὑπαχθεῖσαν κατὰ τὸ ἔτος 1931², οἵτινες ἐν τῷ μέσῳ τῶν Χριστιανῶν τῆς Δύσεως εὐρισκόμενοι προσέφερον σημαντικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν, τὸν Μητροπολίτην Εὐλόγιον, τὸν Ἀρχιμ. Κασσιανὸν Βεζοβράζωφ, νῦν Ἐπίσκοπον Κατάνης καὶ Διευθυντὴν τοῦ Ὁρθοδόξου Θεολογικοῦ Ἰνστιτούτου Παρισίων, τοὺς Πρωθιερεῖς Σέργιον Μπουλγκάκωφ καὶ Γεώργιον Φλορόφσκη, τὸν κ. Καρτασώφ, τὸν κ. Λέοντα Ζάνδερ κ. ἄ.³

Ἐκτὸς τῶν εἰς τὰ ἐκάστοτε Συνέδρια ἀποστελλομένων Ἀντιπροσώπων ἢ Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καὶ ἅπαντα τὰ εἰς τὰς σχέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν ἀναφερόμενα ζητήματα ἐξετάζονται ἐπισταμένως ὑπὸ τῆς εἰδικῆς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Συνοδικῆς ἐπὶ τῶν Πανορθοδόξων Συνόδων καὶ Παγκριστιανικῶν Συνεδρίων Ἐπιτροπῆς, τῆς ὁποίας μέλη εἶναι Ἀρχιερεῖς, ὁ Ἀρχιερα-

1. Ἀρχιμ. *Lev Gillet*, Ἡ ἐνεστῶσα πνευματικὴ σημασία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, «Ὁρθοδοξία» ΚΘ' (1954) 405.

2. Αἱ ἐν Εὐρώπῃ Ρωσικαὶ Ὁρθόδοξοι Παροικίαι, «Ὁρθοδοξία» ΣΤ' (1931) 154-66.

3. Πλεῖονα ἰδὲ ἐν Donald Lowrie, Saint Sergius in Paris, The Orthodox Theological Institute, London, SPCK, 1954.

ματέος τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἅπαν τὸ Καθηγητικὸν Σῶμα τῶν Θεολόγων Καθηγητῶν τῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης. Τὰ ζητήματα ταῦτα παραπέμπονται ὑπὸ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν ὡς ἄνω Ἐπιτροπὴν, ἣτις μετὰ μελέτην καὶ ἔξετασιν εἰσηγείται τῇ Συνόδῳ τὰ πρακτεῖα.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δὲν θὰ πρέπει νὰ παραλείψωμεν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐκδιδόμενα Περιοδικά, ἅτινα οὐκ ὀλίγον διὰ τῶν ἐν αὐτοῖς καταχωρουμένων ἄρθρων, μελετῶν καὶ χρονικῶν συντείνων εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς θέσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει. Τοιαῦτα περιοδικὰ εἶναι: ἡ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» (μέχρι τοῦ 1923), ὁ «Νέος Ποιμὴν» (1919—1923) καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ 1926 ἐκδιδόμενη «Ὁρθοδοξία».

II. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν.

A. Τὸ ἱστορικὸν τῶν Σχέσεων.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Κατὰ τὸν ἱστορικὸν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν

1. Ἐκτὸς τῶν προαναφερθέντων σημειοῦμεν καὶ τὰ ἑξῆς: Ἡ εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἐπίσκεψις τῆς Ἀντιπροσωπείας τοῦ Π.Σ.Ε., «Ὁρθοδοξία» ΚΒ' (1947) 46-59. Τὸ ἐν Ἀμστερδάμῳ Συνέδριον τοῦ Π.Σ.Ε. Αὐτ. ΚΓ' (1948) 379-90. *Θυγατρῶν Γερμανοῦ*, Ἐγγραφα τοῦ Παγκοσμίου Συνεδρίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Ἀμστερδαμ (ἐν μετ.) «Θεολογία» Κ (1949) 18-59. *Σάμου Εἰρηναίου*, Δ. μ., Ἐκθέσεις καὶ κρίσεις Ἑλλήνων Ἱεραρχῶν καὶ Καθηγητῶν τῆς Θεολογίας περὶ τοῦ Συνεδρίου τοῦ Ἀμστερδαμ ἐν Ἱ. Καλογήρου, Ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ σύγχρονος Οἰκουμενικὴ Κίνησις, σ. 10-11. *Ἀρχιμ. Π. Πολάκη*, Ὁ σύγχρονος Ἀγγλικανισμός. Πρὸς Ὁμόσπονδον Προτεσταντικὴν Ἐνωσιν. «Ὁρθοδοξία» ΚΕ' (1950) 266-77. *Π. Σ. Ε.* Σύγκλησις Κεντρικῆς καὶ Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, Αὐτ. 319-332. Ἡ Β' Γενικὴ Συνέλευσις τοῦ Π.Σ.Ε., ἐν Ἐβανστον (15-31 Αὐγ. 1954), Αὐτ. Λ(1955) 5-59. *Φιλαδελφείας Τακάβου*, Ἐκθέσις τῆς Συμβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ κυρίου θέματος. Αὐτ. 149 ἔξ. *Β. Σταυρίδου Π. Σ. Ε.* Ἡ ἐν Ἐβανστον τοῦ Συνέδρου Συνέλευσις αὐτοῦ, 15-31 Αὐγ. 1954, «Ἀπ. Ἀνδρέας» 3(1954) ἀρ. 137.

First Assembly of The W. C. C. Amsterdam 1948, The Ten Formative Years 1938—48, Geneva, 1948, Documents of the W.C.C. Geneva, 1948. [Who's Who, Amsterdam, 1948. Man's Disorder and God's Design, 4 vols. London, SCM Press, 1948, vol. Vth: The Official Report London, S.C.M. Press 1949.

Second Assembly of the W.C.C. Evanston, 1954, The First Six Years 1948—54, Geneva, 1954. Assembly Work Book; Ib. 1954. Six Ecumenical Surveys, London, SCM Press, 1954. Evanston Speaks, Ib. Christ the Hope of the World, Geneva, The Evanston Report. London, S. C. M. Press, 1955. *H. Alivisatos*, Orthodoxy-Protestantism and the W.C.C., The Ecum. Review VI (1954) 277-86. *A. Kartachoff*, Orthodox Theology and the Ecum. Movement, Ib. VIII (1955) 30-5.

Δρα Βίσερ Τούφτ¹, ἡ ἰδέα ἑνὸς Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν προέβαλλεν εἰς τὸν ὀρίζοντα τῶν Ἐκκλησιαστικῶν σχέσεων πολὺ ἔνωρις, ἀκόμη καὶ πρὸ τοῦ 1920. Ἡ ἴδρυσις τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, διὰ τῆς ὁποίας τὰ κράτη καὶ οἱ λαοὶ τοῦ κόσμου ἠγοῦντο ἐπὶ τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ζητημάτων, ἐπέδρασεν εὐμενῶς καὶ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κύκλων διὰ τὴν θεμελίωσιν μιᾶς παραλλήλου Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν, League of Churches. Κατὰ τὰ ἔτη 1919—1920 προετάθησαν τρία σχέδια διὰ τὴν πραγματοποίησιν μιᾶς τοιαύτης Κοινωνίας. Ἡ «Ἐγκύκλιος Συνοδικῆ τῆς Ἐκκλησίας ΚΠόλεως πρὸς τὰς ἀπανταχοῦ Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ» (1920), ἡ πρότασις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ν. Σόδερμπλομ κατὰ τὴν ἀνοιξιν καὶ τὸ θέρος τοῦ 1919 περὶ ἑνὸς Οἰκουμενικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὸ ὑπόμνημα τοῦ Δρος J. H. Oldham πρὸς τὸ Διεθνές Ἱεραποστολικὸν Συνέδριον ἐν Ctraus κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1920².

Μέχρι τοῦ 1937 ἡ ἰδέα αὕτη διαρκῶς ἐκαλλιεργεῖτο εἴτε διὰ συγγραμμάτων, εἴτε εἰς προσωπικὰς ἐπαφάς, εἴτε καὶ εἰς συσκέψεις καὶ συνέδρια. Πάντως ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις ἠκολούθησε τὴν γνωστὴν πορείαν αὐτῆς ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν δύο κεχωρισμένων Ὄργανώσεων «Ζωῆς καὶ Ἐργασίας» καὶ «Πίστεως καὶ Τάξεως», εἰς τὰς ὁποίας αἱ συμμετέχουσαι Ἐκκλησίαι δὲν ἔδεδεσμεύοντο ἐκκλησιαστικῶς. Εἰς δὲ τὰ Συνέδρια τῶν Κινήσεων τούτων παρεκάθηντο Ἀντιπρόσωποι τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἄλλὰ εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτῶν—αἱ Κινήσεις—κατὰ τὸ διάστημα μεταξύ τῶν Συνεδρίων δὲν ἐξηρτῶντο ἀμέσως ἀπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν, διότι αἱ Ἐκκλησίαι δὲν εἶχον ἀναλάβει τὴν εὐθύνην διὰ τὰς κινήσεις ταύτας καὶ δὲν εἶχον ἀποφασίσει νὰ δεχθοῦν μόνιμον ἀντιπροσώπευσιν ἐν αὐταῖς³.

Διὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν σπουδαία ἐκ τῶν συσκέψεων θεωρεῖται ἡ γενομένη ὑπὸ τῶν 35 Ἐκκλησιαστικῶν ἡγετῶν ἐν Westfield College, Hampstead, ἀπὸ τῆς 8-10 Ἰουλίου 1937⁴. Εἰς τὸ Συνέδριον τοῦτο ἀπεκρυσταλλώθησαν τρεῖς γνῶμαι: α') ὅτι ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις διὰ νὰ γίνῃ μία πραγματικότης εἰς τὴν ζωὴν τῶν Ἐκκλησιῶν ὄφειλε νὰ εἶναι μία Κίνησις οὐχὶ περὶ τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ μᾶλλον μία Κίνησις τῶν Ἐκκλησιῶν, β') ὅτι ἦτο καιρὸς πλέον πρὸς δημιουργίαν μονίμων σχέσεων μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ γ') ὅτι αἱ δύο ὀργανώσεις «Ζωῆς καὶ Ἐργασίας» καὶ «Πίστεως καὶ Τάξεως» συνεπλήρουν ἀλλήλας καὶ ἐξηρτῶντο ἢ μία ἐκ τῆς ἄλλης εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν.

Ἀπὸ τὰς γνῶμας ταύτας παρακινούμενοι οἱ Σύεδροι ἀπεδέχθησαν τὴν

1. R. Rouse, ἐνθ. ἀν., σ. 698. Βιβλιοκρισία, ἐνθ. ἀν. Λ (1955) 409.

2. R. Rouse, ἐνθ. ἀν., σ. 697. Βιβλιοκρισία. αὐτ.

3. R. Rouse, ἐνθ. ἀν., σ. 698.

4. Amsterdam, The Ten Formative Years, 1938—48, p. 9.

πρότασιν περι συγχώνευσως τῶν δύο Ὄργανώσεων εἰς μίαν Κίνησιν καὶ τὴν ὑποβολὴν τῆς προτάσεως ταύτης εἰς τὰ μέλλοντα ἐντὸς τοῦ ἰδίου ἔτους νὰ συνέλθουν δύο Παγκόσμια Συνέδρια, ὅπερ καὶ ἐπραξαν.

Ἄλλωστε αὐτὴ ἡ ἀπόφασις διὰ τὴν σύγκλησιν τῶν δύο Παγκοσμίων Συνεδρίων κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους καὶ εἰς τὴν ἰδίαν Χώραν ὑπῆρξεν ἀπόρροια τῆς ἐφέσεως πρὸς συγχώνευσιν τῶν δύο μεγάλων Κινήσεων καὶ τῆς στενῆς ἐν τῷ μέλλοντι συνεργασίας αὐτῶν.

Οὕτω εἰς τὰ Συνέδρια τῆς Ὁξφόρδης (12 - 26 Ἰουλίου 1937) «Ζωῆς καὶ Ἐργασίας» καὶ τοῦ Ἐδιμβούργου (3 - 18 Αὐγούστου 1937) «Πίστεως καὶ Τάξεως» ἐγένετο κατ' ἀρχὴν δεκτὴ ἡ πρότασις τῶν 35¹ περὶ συγχώνευσως τῶν δύο Κινήσεων. Ἀμφότερα τὰ Συνέδρια προέβησαν εἰς τὸν διορισμὸν Ἐπιτροπῶν ἕξ ἑπτὰ προσώπων, ἧτις καλεῖται Ἐπιτροπὴ τῶν 14, πρὸς διεξαγωγὴν τῶν μελλοντικῶν ἐργασιῶν. Τὸ Συνέδριον τοῦ Ἐδιμβούργου ἔλαβε παραλλήλως καὶ ὠρισμένας ἄλλας ἀποφάσεις ἐν σχέσει μὲ τὸ μέλλον τοῦ Τμήματος «Πίστεως καὶ Τάξεως» ἐν τῷ Παγκοσμίῳ Συμβουλίῳ τῶν Ἐκκλησιῶν², ὅπερ τότε, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς λειτουργίας τοῦ Τμήματος «Ζωῆς καὶ Ἐργασίας», αἵτινες ἀπερροφήθησαν ὑπὸ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, διετήρησε τὴν αὐτονομίαν του ὡς Ἐπιτροπὴ «Πίστεως καὶ Τάξεως» τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἐντὸς τοῦ μέλλοντος νὰ συσταθῇ Συμβουλίου.

Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη τῶν 14 — ἐκ τῶν ἡμετέρων παρέστησαν ὁ ἀείμνηστος Θυατείρων Γερμανός, ὁ αἰδ. Γ. Φλορόφσκη, ὁ Κατάνης Κασσιανός καὶ ὁ Νοβισὰδ Εἰρηναῖος — εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς συνεδρίαν ἐν Λονδίῳ, ἀπεδέχθη τὴν σύγκλησιν ἐνὸς Συνεδρίου μὲ μεγαλυτέραν ἀντιπροσώπευσιν τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν, ὅπερ καὶ ἐπραγματοποιήθη, συνήλθε δὲ εἰς τὴν Οὐτρέχτην (1938).

Τὸ Συνέδριον τοῦτο τῆς Οὐτρέχτης ἐνέχει μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως διὰ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν, διότι ἀπ' αὐτοῦ ἀνοίγει κυρίως ἡ ἱστορία τοῦ Συμβουλίου τούτου, τὴν ὁποίαν μέχρι τῆς Β' Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Ἐβανστον δυνάμεθα νὰ χωρίσωμεν εἰς στάδια τινά:

- 1) Περίοδος Διαμορφώσεως ἢ Προπαρασκευῆς (1938—1948).
- 2) Τὸ Συνέδριον τοῦ Ἀμστερδαμ (1948).
- 3) Τὰ πρῶτα ἕξ ἔτη (1948—1954).
- 5) Τὸ Συνέδριον τοῦ Ἐβανστον (1954).

1. The Ten Formative Years, p. 9.

2. Amsterdam. Documents of the W.C.C., p. 14.

1) *Περίοδος Διαμορφώσεως ἢ Προπαρασκευῆς (1938—1948)*¹.

Τὰ πρὸ τοῦ πολέμου ἔτη.

Εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Οὐτρέχτης (9 Μαΐου—12 Μ. 1938)² ἐκ τῶν Ὁρθοδόξων παρόντες ἦσαν ὁ Θυατείρων Γερμανός, ὁ Μητροπολίτης Εὐλόγιος, ὁ Νοβισὰδ Εἰρηναῖος, εἰς Ρουμᾶνος Ἱερεὺς ἐξ Ἀμερικῆς καὶ ὁ βούλγαρος καθηγητὴς Πρωθιερ. Τσαγκάφ. Ἐνταῦθα ἐρρυθμίσθησαν τὰ ζητήματα περὶ τοῦ κύρους, τῆς φύσεως καὶ τῆς βάσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐγένετο δεκτὸν σχέδιον τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ σχέδιον διὰ τὴν μελλοντικὴν λειτουργίαν τῶν διαφόρων Ἐπιτροπῶν. Ἰδρύθη δὲ ἡ Προσωρινὴ Ἐπιτροπὴ (Provisional Committee), ἣτις ἀνέλαβεν ὁμοῦ μετὰ τῆς Διαχειριστικῆς (Administrative Committee) τὴν διεκπεραίωσιν τῶν ὑπηρεσιῶν. Πρόεδρος τῆς Προσωρινῆς Ἐπιτροπῆς διορίσθη ὁ Ἀρχιεπίσκοπος William Temple, εἰς δὲ τῶν Ἀντιπροέδρων ὁ Θυατείρων Γερμανός καὶ Γενικὸς Γραμματεὺς ὁ Δρ. Βίσσερ Τούφτ.

Ἡ πρώτη συνεδρία τῆς Προσωρινῆς Ἐπιτροπῆς συνεκλήθη ἐν Οὐτρέχτη (13 - 18 Μαΐου 1938). Ἡ δὲ Συνεχιστικὴ Ἐπιτροπὴ «Πίστεως καὶ Τάξεως», ἣτις ἐκλήθη Ἐπιτροπὴ «Πίστεως καὶ Τάξεως» τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐδέχθη τὸ Καταστατικόν, κατόπιν ὠρισμένων μεταλλαγῶν (Clarens, 29 Αὐγ.-1 Σεπτ. 1938). Οὕτω, καὶ μετὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Διαχειριστικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐστάλησαν κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἰδίου ἔτους πρὸς τὰς Ἐκκλησίας, τὰς ἀντιπροσωπευθείσας εἰς τὰ Συνέδρια τῆς Ὁξφόρδης καὶ τοῦ Ἐδιμβούργου :

α') Τὸ Καταστατικὸν τοῦ μέλλοντος νὰ ἰδρυθῆ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν.

β') Ἐπεξηγηματικὸν σημείωμα ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου William Temple καὶ

γ') Μία πρόσκλησις φέρουσα τὰς ὑπογραφὰς τῶν 14.

Μετὰ τὸν πόλεμον προσκλήσεις ἐστάλησαν καὶ εἰς ἄλλας Ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας ἡ Προσωρινὴ Ἐπιτροπὴ ἔκρινε καλὸν νὰ καλέσῃ.

Ἡ Β' Συνέλευσις τῆς Προσωρινῆς Ἐπιτροπῆς ἐγένετο ἐν St. Germain κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1939. Ἀπεφασίσθη προσωρινῶς ἡ σύγκλησις τοῦ Α' Συνεδρίου τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ μῆνα Αὐγούστου τοῦ 1941, ἡ ἰδρυσις κοινῆς Ἐπιτροπῆς μεταξὺ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ Διεθνοῦς Συμβουλίου Ἱεραποστολῶν καὶ ἡ ἀποστολὴ γραμματος πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, γνωστοποι-

1. The Ten Formative Years 1938—1948, «In process of formation», p. 7.

2. Θυατείρων Γερμανοῦ, Τὸ ἐν Οὐτρέχτη Συμβουλευτικὸν Συνέδριον, «Ἐκκλησία», 16 (1938) 162-3.

οὐντος αὐτῇ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ παρέχοντος ἄλλας σχετικὰς πληροφορίας.

Τρία ἄλλα Συνέδρια, σχετιζόμενα πρὸς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

α') τοῦ Διεθνοῦς Συμβουλίου Ἱεραποστολῶν ἐν Ταμπαράμ τῶν Ἰνδιῶν (1938).

β') ἡ περὶ Διεθνοῦς Καταστάσεως Διάσκεψις τῆς Γενεύης (Ἰούλιος 1939), καὶ

γ') τὸ Παγκόσμιον Συνέδριον τῆς Χριστιανικῆς Νεολαίας ἐν Ἀμστερδαμ (24 Ἰουλίου — 2 Αὐγ. 1939), τοῦ ὁποίου τὸ Διάγγελμα Christus Victor κατέστη περίφημον.

Τὰ ἔτη τοῦ πολέμου (1939—1945).

Ὁ Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, μὲ ὅλα τὰ δεινὰ, τὰ ὁποῖα ἐπεσώρευσεν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἐπέδρασε δυσμενῶς καὶ ἐπὶ τῆς λειτουργίας τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν. Κατέστη ἀδύνατος ἡ μελετωμένη σύγκλησις τοῦ Α' παγκοσμίου Συνεδρίου τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ τὸ ἔτος 1941, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ κατὰ χρονικὰ διαστήματα συνέλευσις τῆς Προκαταρκτικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ἐχωρίσθη εἰς τρία τμήματα : τὸ ἓν εἰς τὴν Γενεύην, τὸ ἕτερον εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ τὸ τρίτον εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην. Ἀπὸ τὰς τρεῖς ταύτας πόλεις καὶ τὰς χώρας των, ἐστάλησαν ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ἀποφάσεις, μηνύματα καὶ ἐπιστολαὶ εἰς τὰς Ἐκκλησίας καὶ τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ φθάσουν.

Ὁ πόλεμος ἐπέφερε τρομερὰς καταστροφάς. Οἰκίαι, Ἐκκλησίαι, Σχολεῖα, περιοχαὶ καὶ ὀλόκληροι πόλεις ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἐρείπια. Παρὰ τὴν ἀνάγκην καὶ τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἐν τῷ μέσῳ τόσων δεινῶν εὐρισκομένων, ὑπέστη μέγαν κλονισμόν. Ὡς ἐκ τούτου καὶ ἡ ἀνάγκη ἀμέσου θεραπείας τοῦ κακοῦ ὤθησε τοὺς κύκλους τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως ὅπως λάβωσι τὰ ἀνάλογα μέτρα. Ταῦτα ἐξεδηλώθησαν ὡς

α') Βοήθεια πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους καὶ πρόσφυγας,

β') Ἐπανορθώσεις καὶ Διεκκλησιαστικὴ Βοήθεια,

γ') Συμπλήρωσις κενῶν εἰς τὰς Ἐκκλησιαστικὰς θέσεις, καὶ

δ') Ἰδρύσεις Γραφείου Εἰδήσεων.

Ἐνόσω ὁ πόλεμος ἔβαινε πρὸς τὸ τέλος αὐτοῦ ὁ ὄγκος τῶν ἐργασιῶν ἠῤῥεξε καὶ αἱ εὐθῦναι καθίσταντο βαρύτεραι.

Τὰ μεταπολεμικὰ ἔτη.

Ἄμα τῇ λήξει τοῦ πολέμου ἡ Προσωρινὴ Ἐπιτροπὴ ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων Ἐπιτροπῶν καὶ Τμημάτων τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου προσεπά-

θησε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰ ἐκ τῶν καταστροφῶν προελθόντα πάσης φύσεως προβλήματα. Δυναμέθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀναλόγως τῶν μέσων, ἅτινα εὐρὴ σκοντο εἰς τὴν διάθεσίν των, οἱ ἐν τῷ Παγκοσμίῳ Συμβούλιῳ τῶν Ἐκκλησιῶν κατώρθωσαν νὰ κάμουν περισσότερα ἀπὸ τὰς δυνατότητες αὐτῶν.

Τὸ πρῶτον μεταπολεμικὸν Συνέδριον τῆς Προσωρινῆς Ἐπιτροπῆς συνεκλήθη ἐν Γενεύῃ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1946. Εἰς τὸ Συνέδριον τοῦτο ἀπεφασίσθη, ἐκτὸς ἄλλων, ἡ σύγκλησις τοῦ Α' παγκοσμίου Συνεδρίου τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν τὸ ἔτος 1948 εἰς Ἀμστερδαμ. ὁ διορισμὸς πέντε Προέδρων, ἐν οἷς καὶ ὁ Θουατείρων Γερμανός, καὶ ἡ ἐπίσκεψις μιᾶς Ἀντιπροσωπείας τοῦ Συμβουλίου εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἐπικοινωνήσῃ μετ' αὐτῶν καὶ τὰς προσκαλέσῃ εἰς τὸ μέλλον νὰ συνέλθῃ Συνέδριον τοῦ Ἀμστερδαμ. Ἡ ἐπίσκεψις αὕτη ἐπραγματοποιήθη κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1947. Ἡ Ἀντιπροσωπεία, ἀποτετιθεῖσα ἐκ τοῦ Ἀγγλικανοῦ Λόρδου Ἐπισκόπου Worcester W. Cash, τοῦ Σουηδοῦ Ἐπισκόπου Wäxjö Y. Brillioth, τοῦ ἱερέως τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ἐπισκοπελλιανῆς Ἐκκλησίας καὶ Καθηγητοῦ κ. E. Hardy καὶ τοῦ Βοηθοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου Ἀγγλικανοῦ ἱερέως κ. Oliver Tompkins ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας, τὴν Πόλιν ἡμῶν, τὴν Κύπρον, τὴν Ἀντιόχειαν, τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὸ Κάϊρον.

Ἡ Ἀντιπροσωπεία τοῦ Συμβουλίου κατὰ τὴν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἐπίσκεψιν αὐτῆς¹, ἦλθε τρεῖς φορές, ἐν τοῖς Πατριαρχείοις καὶ τῇ Ἱ. Θεολογικῇ Σχολῇ Χάλκης, εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς Συνοδικῆς ἐπὶ τῶν Παγγροστιανικῶν Συνεδρίων Ἐπιτροπῆς. Μέλη αὐτῆς ἀνέπτυξαν τὴν φύσιν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν ἐν αὐτῷ θέσιν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ προσεκάλεσαν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὅπως λάβῃ μέρος ὡς μία τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦτο. Ὁ Πρόεδρος τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Σεβ. Μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως κ. Γεννάδιος, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν συζητήσεων, ἀνεκοίνωσεν ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐνημερώθη ἐκ τῶν σχετικῶν ἐκθέσεων τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Θουατείρων Γερμανοῦ καὶ ὅτι ἀπεφάσισεν: «κατ' ἀρχὴν» νὰ συνεχίσῃ τὴν συμμετοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν νέαν Ὄργάνωσιν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐπιθυμοῦν δέ, ἐν τῇ ιδιότητι αὐτοῦ ὡς προκαθημένης τῶν Ὄρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, νὰ ἐξασφαλισθῇ ἐνεργωτέρα ἢ συμμετοχὴ τῆς ὅλης Ὄρθοδόξου Ἐκκλησίας, δι' ἐγκυκλίου γράμματος προῆλθεν εἰς σχετικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν ἐπὶ μέρους ἀδελφῶν Ὄρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀναπέμει δὲ ἤδη τὰς ἀπαντήσεις αὐτῶν, ὁπότε θὰ καθορισθῶσι λεπτομερέστερον τὰ κατὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς ὅλης Ὄρθοδόξου Ἐκκλησίας.

1. Ἡ εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἐπίσκεψις τῆς Ἀντιπροσωπείας τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, <Ὄρθοδοξία> KB' (1947) 46-59.

Κατὰ τὴν τρίτην καὶ τελευταίαν ἐπικοινωνίαν, τῇ Δευτέρᾳ 17ῃ Φεβρουαρίου 1947, τῇ αἰτήσῃ τῆς ξένης Ἀντιπροσωπείας κατηργήθη τὸ ἐξῆς κείμενον, ὃπερ διασαφηνίζει τὴν στάσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπέναντι τοῦ μέλλοντος νὰ ἰδρυθῇ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἡ ἀντιπροσωπεύουσα τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀποστολὴ ἐγένετο δεκτὴ ἐν Φαναρίῳ ὑπὸ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱεράς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ διεξήγαγε συνομιλίαν μετὰ τῆς ἐπὶ τῆς Παγγρηστιανικῆς Κινήσεως Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἀποτέλεσμα τῶν συσκέψεων τούτων ὑπῆρξεν, ὅτι ἡ Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐκ νέου ἐπεβεβαίωσε τὴν κατ' ἀρχὴν συνεργασίαν μετὰ τῆς Κινήσεως, ἡ ὁποία ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἐξασφάλισιν συνεργασίας χριστιανικῆς εἰς ὅλα τὰ καλὰ ἔργα.

Ἡ ἐπὶ τῆς Παγγρηστιανικῆς Κινήσεως Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ ἔλαβε γνῶσιν τῆς προσκλήσεως, ὅπως τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον μετάσχη ὡς μέλος, ἀποστέλλον ἀντιπροσώπους εἰς τὴν πρώτην Συνέλευσιν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, συγκληθησομένην τὸν Αὐγουστον τοῦ 1948 ἐν Ἀμστελοδάμῳ, καὶ νὰ συμπράξῃ ἐν τῇ προπαρασκευαστικῇ τῆς Συνελεύσεως ταύτης ἐργασίᾳ.

Ἡ Ἀποστολὴ συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν νὰ βασισθῇ ἐπὶ τῆς συνεργασίας πασῶν τῶν Χριστιανικῶν Ὁμολογιῶν, συμπεριλαμβανομένων πασῶν τῶν ἐπὶ μέρους Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ἐξέφρασε τὴν ἐγκάρδιον αὐτῆς χαρὰν καὶ εὐγνωμοσύνην ἐπὶ τῇ ἐπιβεβαίωσει τῆς κατ' ἀρχὴν συνεργασίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μετὰ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἡ Ἀποστολὴ ἐπιστρέψασα ὑπέβαλε τὴν ἔκθεσίν της εἰς τὴν δευτέραν Συνέλευσιν τῆς Προκαταρκτικῆς Ἐπιτροπῆς κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1947 ἐν Buck Hill Falls, Penna, U. S. A.

Ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον συνεπληροῦντο αἱ προετοιμασίαι διὰ τὴν Συνέλευσιν τοῦ Ἀμστερδαμ.

Τὴν μέχρῃ τοῦδε κοινὴν τακτικὴν, τακτικὴν συνεργασίας τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει, ἦλθε νὰ διχάσῃ ἢ ἐπὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως ἀπόφασις τοῦ Συνεδρίου τῶν Ἀρχηγῶν καὶ Ἀντιπροσώπων τῶν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τῶν συνελθόντων ἐν Μόσχᾳ (8 - 10 Ἰουλίου 1948)¹

1. Actes de la Conference des Chefs et des Représentants des Eglises Orthodoxes Autocephales, reunis a Moscou 8-18 Juillet 1948, 2 vols. ed. du Patriarchat de Moscou, 1950-2, II, 5-200, 450-3. W. A. Visser't Hooft. The Moscow Patriarchate and the First Assembly of the W.C.C. The Ecum. Review 1(1949) 188-97. Letter from the Moscow Patriarchate to the W.C.C.

περὶ τῆς μὴ συμμετοχῆς τῶν εἰς αὐτὸ ἀντιπροσωπευομένων Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν καὶ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὡς λόγοι διὰ τὴν λήψιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης φέρονται οἱ ἑξῆς :

α') Ὁ σκοπὸς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τὴν διαμόρφωσιν μιᾶς «Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας» δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

β') Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τῆς διοργανώσεως τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς ζωῆς τείνει εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς «Ἐκκλησίας Οἰκουμενικῆς», δυναμένης νὰ ἀσκήσῃ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν διεθνῶν ζητημάτων.

γ') Ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτῆς μορφῇ ἀπώλεσε τὴν ἐλπίδα αὐτῆς διὰ τὴν ἔνωσιν ἐν τῇ Μιᾷ, Ἁγίᾳ, Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἀποβλέπει μᾶλλον εἰς τὴν πραγματοποιήσιν μιᾶς ἐνώσεως ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ, οἰκονομικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ τομέως.

δ') Κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1937—1948 περίοδον οὐδόλως ἐξητάσθη τὸ πρόβλημα τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ δογματικοῦ καὶ ὁμολογιακοῦ ἐδάφους, καὶ

ε') Μόνη ἢ πίστις εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Θεὸν καὶ Σωτῆρα θεωρεῖται ἐλλειπής. Ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἐκτιθεμένων λαμβάνεται ἡ ἀπόφασις τῆς μὴ συμμετοχῆς.

Εἰς ἀπάντησιν τῆς προσκλήσεως, ἣν ἅπαντες ἐλάβομεν ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ὅπως λάβωμεν μέρος ὡς ἀντιπρόσωποι εἰς τὴν Συνέλευσιν τοῦ Ἀμστερδαμ, ἀποφασίζομεν ὅπως φέρωμεν εἰς γνῶσιν τοῦ Συμβουλίου τούτου, ὅτι ἅπασαι αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι, αἱ ἀντιπροσωπευόμεναι εἰς τὸ παρὸν Συνέδριον, θεωροῦσιν ὑποχρέωσιν αὐτῶν, ὅπως ἀρνηθῶσι τὴν συνεργασίαν ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κίνησει, ὑπὸ τὴν παροῦσαν αὐτῆς μορφήν.

Τὴν ἀπόφασιν ταύτην, προελθοῦσαν ἐξ ἀγνοίας τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν, καὶ πιθανώτατα ἐκ πολιτικῶν πεποιθήσεων, ἐκτὸς τῶν πέραν τοῦ Παραπετάσματος Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, προσυπέγραψαν παραλλήλως καὶ αἱ Ἐκκλησίαι Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας, αἵτινες προηγουμένως εἶχον δηλώσει κατ' ἀρχὴν συμμετοχὴν¹ εἰς τὸ Συνέδριον τοῦ Ἀμστερδαμ.

[Συνεχίζεται]

Ib. VII (1955) 389 - 93. Letter to the Patriarchate of Moscow. Ib., VIII (1955) 64 - 6.

B. Σταυρίδου, Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας καὶ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν, Κατάνης Κασσιανῶ. Λόγος εἰς τὴν Ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, «Ὁρθοδοξία» ΚΖ' (1952) 40.

1. Amsterdam, The Official Report, p. 234-5.